

Temagruppen – ÖP i AFSL, dialogförsök med översiktsplanerarna

2022-06-30

1. Synpunkter på utvecklingsmöjligheter i planeringen av ÖP24

Vi har uppmanats av SBK att inkomma med synpunkter till 30 juni, efter de två timslånga möten vi hade med SBK strategiska avdelning 23 och 30 maj.

Med utgångspunkt från KS *Direktiv för revidering av översiktsplan för Lunds kommun* 2021-09-01 och våra samtal med SBK tar vi nedan upp det som vi bedömer vara det viktigaste i SBK:s arbete, dels i form av synpunkter på de givna förutsättningarna i KS direktiv, dels i form av direkta frågor.

Några grundläggande önskemål

Att SBK utbildar politikerna i BN och Ks, för goda förutsättningar för ett framgångsrikt planeringsarbete, där det är angeläget att SBK har en bra dialog med politiken.

Att språkbruket i denna ÖP i ordval och formuleringar ges en sådan stringens och tydlighet att det inte kan ge upphov till misstolkningar.

Att redan beslutade styrdokument inarbetas i ÖP, liksom arbetena med arkitekturpolicy i Lunds kommun. Med fokus på människans behov, individperspektivet.

Att använda digitaliseringens möjligheter till metodutveckling och ett mera direkt förhållande till planeringens delproblem samt öppna möjligheten till en fortlöpande dialog med lundaborna.

Våra förväntningar

Att med våra synpunkter, inte minst genom vårt samarbete med ett antal experter, kunna bidra till SBK fortsatta planarbete.

Att ÖP-arbetet strävar efter en **rubust** verklighet för lundabor från nu till 2050 och vidare och då, som bidrag till det samlade klimatarbetet, göra en insats för att påverka deras livsstil.

Att uppnå gott mikroklimat i lundabornas vardag.

Att SBK ÖP-arbete inriktas på att lösa problem, dvs att formulera dem och söka lösningar via **alternativ**, medel att söka politisk förankring och formulera ÖP-direktiv.

Att Också visa hur man hanterar osäkerheter.

Vi arbetar med teman

Klimatet prioriterat, överordnat allt annat
Kommunkontoret har alla Kf beslutade program och riktlinjer, problemet för ÖP är hur de kan verkställas, inkl måluppfyllnad av **LundaEko**, "kanske det viktigaste miljöprogrammet hittills".

Klimatpolitiska rådet vill se ett strategiskt och målinriktat klimatarbete som leder till en handlingsplan för samhällsplanering med siktet inställt på livskvalitet.

Samt andra styrdokument, Regionala, nationella, globala, vad nu Lund har åtagit sig eller ålagts.

Vad kan ÖP göra? Påverka i fysiska strukturer och med kopplade direktiv. Genom att utveckla och visa **alternativ** och påvisa konsekvenser kan man nå god politisk förankring i planeringsprocessen.

Tillväxten Är direktivet låst? Är argumentering tillåtet? Visa olika alternativ och konsekvenser om möjligheter att uppnå direktivet? Vilka effekter får alternativen, kostnader t ex ... Kompetensens ansvar.
Förtätning som direktiv -- Finns kapacitet att förtäta i staden/byarna ställt mot direktivens 30.000 bostäder? Finns det någon systematisk inventering av tänkbara möjligheter?

Hushållning ska ske med jordbruksmarken, enligt direktiven. Dessa måste skärpas för framtida livsmedelsförsörjning, för god självförsörjning. Vad innebär "högproduktiv jordbruksmark ska inte tas i anspråk om inte ÖP stödjer det." Hur tänker ni stödja?

Den goda boplatsens krav ska vara formulerade och gälla vid allt bostadsbyggande.

För goda **vardagsvillkor**, där faktorer som avstånd till service, arbetsplats, skola, dagis och inte minst kulturaktiviteter, som kan sammanfattas under begreppet **närhet**.

Förtätning ska också förbättra omgivningen och bidra till social och kulturell utveckling – både ny bebyggelse och befintlig, liksom villkor för närmiljön. Barnperspektivet tillgodosett, enligt Barnets bästa.

I ett individperspektiv ska platsen ha en **identitet** som gör att man kan känna sig hemma. Lund är en plats som är känd för att vara ett gott ställe att leva och verka i, och så måste det förbli.

Och vidare, ha en **närmiljö** som inbjuder till aktivitet och rekreation. Hälsospekter måste beaktas. Grönt och blått i synfältet inifrån. Dålig luftkvalitet och buller är problem som ÖP ska hantera. Hur?

För boplatsens kvaliteter begränsas exploateringsstalet till högst 1,5. En god boplats har direktkoppling till grönstruktur.

Formulerade strukturalternativ medför konsekvensstudier av

Grönstruktur med villkor i Grönprogrammet.

Blåstruktur, hantering av och behov av vatten i urbana områden.

Rekr-struktur, Grönprogrammets krav på tillgänglighet och åtkomst av de gröna kvaliteterna i Lund –kontinuerlig funktion och upplevelse.

Trafikstrukturer

Trafikplaneringen har en avgörande betydelse för klimatarbetet, "ett väl utbyggt mobilitetssystem för fotgängare och cyklister med välfungerande kollektivtrafik och andra fossilfria färdmedel i och mellan tätorterna, dvs med annat transportmedel än bil".

Målsättning för ett klimatneutralt samhälle är att ha **kollektivtrafiken** som strukturgivande, generellt alternativ till bil, inte minst för boende i befintliga bostadsområden - det skall vara effektivare i vardagen att ta buss eller cykla. Begreppet **närhet** av avgörande betydelse för upplevd livskvalitet, bekväm räckvidd är 5 min.

Minns direktiven till ÖP2010: effektiv kollektivtrafik som struktur, bygge kring hpl.

Hur kan ÖP få tillbaka den möjligheten från Skånetrafiken?

Lund C är ett strategiskt problem, också för ÖP?

Lunds identitet

AFSL 12 pkt-program för stadskärnan

Stadskärnans konstitutiva betydelse för det Lund vi har, ligger i det särpräglade, det tusenåriga, som berättar om och välkomnar till Lund, också en skånsk stad i jordbrukslandskapet. Även Byarna har sin särpräglade identitet som är viktig för dem. De olika stadsdelarna har likaså ett starkt behov av identitet Dvs kultur hela Lund för ÖP att hantera

Att förverkliga direktivens ambitioner kan givetvis ske på olika sätt, men vi utgår ifrån alla ska motsvara de förväntningar och krav som ställs, inte minst i alla tillämpliga styrdokument. Ett hållbart framtidsperspektiv kräver en omställning av våra livsstilar, och översiktsplanens har en viktig roll för att ge incitament till förändringar i lundabornas beteenden som kan gynna klimat och miljö.

2. Om tillväxt

22-08-04

Till Lunds översiktsplanerare!

Efter våra samtal i maj och vår skrivelse 220630 återkommer vi nu, och vi kommer att göra det även senare under hösten. Vi avser att utveckla våra teman, bredda oss och söka djupare kunskaper som underlag för vår dialog med er, och vi börjar med det som har störst strategisk betydelse - **tillväxt**.

Vi utgår ifrån att ni inför arbetet med den nya översiktsplanen måste problematisera Ks direktiv. *Vad begär de av er, vad står öppet för era överväganden? Vad kan ni och vad måste ni ta ansvar för att, med er kunskap och sakkunniga bedömning av konsekvenser, visa på och ifrågasätta?* Måste ni inte ha en pågående dialog med politiken innan samrådsförslaget ska beslutas, en dialog där ni kan hävda er sakkunskap och ges tid att skissa **alternativ**? Att problematisera direktivens **tillväxt** väcker två huvudfrågor:

1. Vad menar Ks (kommunen) med direktivet *Hela Lund ska leva*?

"Hela Lund skall leva.... vara livskraftigt och utvecklas ... östra tätorter och landsbygd ska sättas i ett större regionalt perspektiv ... fribyggartomter där det skapar en blandad bebyggelse i orterna. Översiktsplanen ska också stärkas för att bättre vägleda beslut kopplat till landsbygdens utveckling och hantering av jordbruksmarken. Högr produktiv jordbruksmark ska inte tas i anspråk om inte översiktsplanen stödjer det/.../Det ska dessutom finnas en möjlighet till minst 800 färdigställda bostäder per år plus 400 i reserv där en hög andel ska vara i förtätningsprojekt."

Formuleringen kommer av ett tillägg av KK till SBK förslag och är beslutad av Ks. Den ger upphov till nya frågor: Vad innebär "*möjlighet till minst 800 färdigställda bostäder per år plus 400 i reserv*"? Vad innebär "*hög andel ska vara i förtätningsprojekt*"?

Att Ks kräver *möjligheter* innebär ju att planförslaget måste redovisa mark för minst denna bostadsvolym, d.v.s. 30.000 bostäder, vilket kräver en markyta av ca 5 km² (2.5 km² netto). Eftersom en hög andel ska vara i förtätningsprojekt, d.v.s. inom befintlig bebyggelse, inställer sig frågan *om Ks vet vad som ryms inom bebyggelsen?* En *hög andel* skall sålunda rymmas inom tätorten, men var bygger man resten av de tilltänkta bostäderna om man vill undvika att ta ny mark i anspråk? *Ingår det inte i SBK professionalitet att pröva möjligheten och därtill rimligheten i att genomföra ett förslag och att dessutom visa olika möjligheter och konsekvenser?*

Om Skåne växer, med hur mycket kan Lund bidra, med givna villkor uppfyllda? Det är en annan utgångspunkt.

2. Behöver Lund växa, måste Lund växa? Varför?

ÖP-gruppen ifrågasätter tillväxten. *Vi frågar oss vad som ger Ks dessa dimensioner.*

I Ks direktiv är det ett ökat bostadsbyggande som står för *tillväxt*, även om ordet *tillväxt* inte används i formuleringarna, utan det förefaller ha tagits för givet. I andra sammanhang, ur andra perspektiv förekommer det desto oftare, och själva begreppet kan uppfattas som en motor, en "*regional tillväxtmotor*". Kommunkontoret har i sitt uppdrag att "*driva ett sammanhållet tillväxt- och hållbarhetsarbete*". I ÖP18, del 1, förekommer ordet *tillväxt* i olika konstellationer åtskilliga gånger. Man talar om att "*tillgodose tillväxt*"; "*kraftfull tillväxt av invånare*"; "*tillväxten är på många sätt positiv för Lund*", för att nämna några exempel. Ibland förefaller man betrakta tillväxt som en tävling: "*Lunds befolkningstillväxt 2021 är den nionde största, i antalet personer, av Sveriges kommuner. Det är klart mer än de flesta kommuner i Lunds storlek.*"

Tillväxt är ett paradigm som vuxit sig allt starkare sedan 50-talet och som numera är något man med självklarhet betraktar som eftersträvanvärt. Detta ifrågasätts dock alltmer i ett klimat- och hållbarhetsperspektiv - hur många jordklot har vi? Också ur ett ekonomiskt perspektiv kan det ifrågasättas, även om det inte är en enkel ekvation. Det finns studier som visar att utgifterna för kommunal service i kommuner som växer ökar snabbare än folkmängden (Mäding, 2004). Andra studier av ekonomiska effekter vid befolkningsförändringar tyder också på att befolkningstillväxt är resurskrävande och tenderar att innebära högre kostnadsnivåer för de befintliga invånarna. Om de högre

kostnadsnivåerna uppvägs av högre servicekvalitet eller enbart är ett resultat av att politikerna bedriver en resurskrävande politik för att attrahera nya invånare är oklart (Fjertorp, 2012).

Är det ett mål i sig att Lund måste växa utan att man ser konsekvenserna, eller, riktigare, utan att man bryr sig om konsekvenserna? Är tillväxt överordnad allt annat, såsom kvaliteter och värden som kommunen bestämt sig för att hävda och utveckla eller som t.o.m. enligt kommunallagen ålagts kommunen att tillgodose? Oavsett hur tillväxten sker kommer den att ställa krav på utbyggd infrastruktur med svåröverskådliga ekonomiska och andra konsekvenser, kanske rentav förlust av det som man anser gör Lund till en attraktiv plats att leva på. *Vad innebär det för er och för ert arbete?*

Vi pekar bl.a. på livsmedelsförsörjningen, klimatet, kulturvärdena, folkhälsan, grönsstrukturer, goda boplatser, allt som är bra för barns uppväxtvillkor och som också är bra för alla. Dessa och andra viktiga frågor riskerar att komma i andra hand. Ska dessa kvaliteter för lundabor i flera generationer underordnas en ensidig syn på tillväxt med ständigt upprepade och till slut självuppfyllande prognoser, översatta till *nödvändigheter*.

Vi menar att Ks hellre borde ha frågat sig vad landskapet i och omkring Lund ger för möjligheter, **och det är något som ni har möjlighet att hjälpa dem med**. Om staden (kommunen) utvecklas på det ena eller det andra sättet, så kan politiken se och jämföra: Vad innebär dessa olika alternativ för morgondagens och framtidens Lund? Vad vill vi som skapar framtid?

Om vi på detta sätt kan visa vilka utvecklingsresurser Lund har (på kort och lång sikt) så visar vi också för regionen (planeringen) vad som kan ske här, med definierade kvaliteter.

Återigen, ingår det inte i SBK professionalitet att pröva just möjligheten, och därtill rimligheten, att värdera konsekvenserna och visa på dem som underlag för politikens överväganden?

Varför inte använda jämförelse mellan alternativ som pedagogiskt redskap för att utbilda politikerna och göra dem mera kapabla att ta sitt ansvar?

En aspekt av tillväxtfrågan, som vi bara nämnt i förbigående ovan men inte gått närmare in på, är den ökade energikonsumtion som kan förväntas vid tillväxt, något som inte går ihop med de högt satta (och livsnödvändiga) klimatmålen. Detta är ju i första hand en fråga för politiken, men vi hoppas kunna återkomma med synpunkter på de åtgärder som kommunen planerar för att minska användningen av fossila bränslen och andra klimatpolitiska åtgärder. Det man säkert vet är att *den gröna omställningen* inte räcker för att uppnå klimatmålen, utan att det dessutom kommer att krävas en betydande minskning av energiförbrukningen och en nödvändig livsstilsförändring för alla.

Med vänliga hälsningar

ÖP-gruppen i AFSL

3. Om klimatet

2022-08-31

Till Lunds översiktsplanerare

I vår föregående skrivelse 220630 framhöll vi **klimatfrågan** som överordnad allt annat i ÖP-arbetet. Vi frågade vad kan ni göra i ÖP-arbetet? Det är bråttom. Den mycket allvarliga situationen kräver vidgade angreppssätt och fördjupad kompetens, vilket väl innebär behov för er av förstärkt kapacitet.

Vid genomläsning av **direktiven** finner vi att klimatet endast finns omnämnt under punkt 2, och då i samband med byggande. Under punkt 4 är *LundaEko* omnämnt men utan referens till klimatet, och under punkt 6 nämns planens mål avseende mark- och vattenanvändning, och att ÖP skall baseras på *LundaEko*, som kommunen betraktar som "kanske det viktigaste miljöprogrammet hittills". Vi tycker att detta är ett tämligen vagt underlag för ÖP-arbetet med avseende på klimatfrågan, och vi undrar hur ni utifrån er profession uppfattar de direktiv ni fått angående klimatet? Ni ska tolka fullmäktiges alla beslut i klimatfrågan, såsom att *Lund ska vara klimatneutralt till år 2030* (överenskommet med en rad andra europeiska kommuner), och att *LundaEko* skall tillämpas. Hur kan ni, med de redskap ni förfogar över, bidra till att Lund om sex år skall vara klimatneutralt? Vilket inflytande har Klimatpolitiska rådets synpunkter på klimatarbetet, och hur kan ni integrera dessa i ÖP?

Klimatpolitiska rådet vill se ett strategiskt och målinriktat klimatarbete som leder till en handlingsplan för samhällsplanering med siktet inställt på livskvalitet. Rådet hävdar "att möta denna utmaning kräver genomgripande förändringar av dagens samhälle" och att dessa förändringar "fordrar transformativa, kunskapsbaserade och samordnade processer", dvs "banbrytande förändringar i dominerande strukturer, teknikersystem och livsstilar".

ÖP kan ju inte påverka lundabornas livsstil direkt, men indirekt med förändrade tekniska system och ändrade fysiska förutsättningar. Utformningen av de fysiska strukturerna är ju en uppgift och ett ansvar som vilar på SBK, och vi undrar vilka alternativa strukturer ni kan tänka er som ger bästa möjliga klimateffekter?

Det 25-åriga perspektiv ni har i ÖP för markanvändningen, och därmed för ekosystemen, måste också omfatta hållbar utveckling i klimathänseende - i hela kommunen, både i landskapen och inne i bebyggelsen. Kommunen bestämmer ju, enligt PBL, MB och sitt planmonopol, om markhantering på era förslag, och ni måste avgöra när dessa direktiv kan vara generella eller måste uttryckas speciellt, såsom när det gäller läge i strategiskt viktiga strukturer eller för områden där det föreligger särskilda värdegrunder. Här räcker inte kartan till, utan specifika ställningstaganden ska beslutas för att bli direktiv för hållbara ekosystem samtidigt som effekter söks för att nå klimatmålen.

Markanvändningskartans delområden knyts samman av strukturer, som per definition kan ge delområdena mervärden genom att områdenas egna kvaliteter kompletteras med de som strukturerna kan erbjuda. Strukturernas kvaliteter, användbarhet och åtkomlighet är grundläggande för stadens samlade kvalitet. Hur lundaborna tillgodogör sig kvaliteterna är avgörande för ett framgångsrikt klimatarbete

Biltrafiken, som står för en betydande del av klimatbelastningen, måste begränsas på något sätt. Kommunens fordonspark är i det närmaste klimatneutral, men invånarnas är något helt annat. Deras fordon står för en stor del av koldioxidutsläppen. Hur kan ÖP hantera detta?

Inom tätorten måste biltrafiken kunna begränsas till att huvudsakligen utgöras av varutransporter (med eldrivna fordon). Även resor utanför tätorten bör kunna ske med fossilfria alternativ. Man skulle då kunna göra om flera gator till gågator, plantera

träd, anlägga rain gardens etc. Vi undrar vilka möjligheter ÖP har att verka i en sådan riktning.

Era förslag till direktiv i ÖP kan bli gälla markbeläggning, vattenhantering och grönska. De kan till exempel handla om att anlägga våtmarker i odlingslandskapen för att kunna ta hand om störtregn och samtidigt vara en resurs för lantbrukare vid torka, gynna biologisk mångfald och ge rekreationsmöjligheter. Inom tätorten kan man påverka mikroklimatet på många sätt, till exempel genom att ersätta asfalt och bilvägar vid skolor och förskolor med små grönområden med träd som ger välbehövlig skugga, svalka och möjligheter till lek, och dessutom vinner man pedagogiska fördelar om barnen själva får vara med och anlägga och sköta. Ni kan också i ÖP föreskriva att bebyggelsen, med energibesparande åtgärder som nu diskuteras brett, skall vara klimatneutral.

Klimatkrisen är ett akut problem, och kostnaderna för eventuella åtgärder kan förväntas bli mycket högre om man avvaktar än om man agerar nu. Genomgripande klimatåtgärder kan också ge synergieffekter så att man inte bara uppnår de specifika klimatmålen utan också på olika sätt gynnar miljön, vilket vi visat med några exempel ovan. Varje åtgärd för att hitta klimatsmarta lösningar och skapa fossilfri energitillgång av avgörande betydelse för att uppnå Parisavtalets mål.

Under direktivens punkt 7 framhålls att "genuina möten med lundaborna ska leda till kunskap och perspektiv som skall sätta sin prägel på ÖP". Framför allt universitetet med sitt omfattande internationella kontaktnät, bör kunna bidra med förslag till klimatsmarta lösningar, till exempel genom att tillsammans med kommunen anordna seminarier och bjuda in experter på klimatsmart planering. Här skulle vi med våra seniora experter och med våra aktiva nätverk inom olika universitet kunna bistå med att anordna workshops och andra former av konstruktiva samarbeten, där forskare inom klimatsektorn får möjlighet att redovisa forskningsresultat som lett till konkreta lösningar, och där vi kan ta del av erfarenheter från klimatarbetet också i andra städer och andra länder. Lund har här stora möjligheter att agera vägledande för resten av Sverige genom sin närhet till flera universitet och miljöinstitutioner i såväl Sverige som Danmark. Med proaktiva klimatåtgärder följer också att man uppnår många andra miljömål som gör Lund till en attraktiv stad även i framtiden.

Med vänliga hälsningar

ÖP-gruppen i AFSL

4. Den goda boplatsen

SBK översiktsplanerare,
fortsatt dialog med ÖP-gruppen i AFSL.

Den goda boplatsen

Kommunens vision är ”att **Lund skapar framtiden med kunskap, innovation och öppenhet**”. Vi förmodar att det man uttrycker är en vilja att skapa en god livsmiljö med goda boplatser, vilket väl också inrymmer krav på kvalitet. Vi undrar om det finns något i Ks direktiv som konkretiserar detta för er eller är det inget annat än allmänna fraser? Vad säger den gällande ÖP 18, som ni ska grunda ert arbete på?

I **Ks direktiv** sägs det bara att det är viktigt för en god livsmiljö att ha tillgång till kommunal service, att ha närhet till kollektivtrafik, att kunna röra sig tryggt och att ha gröna miljöer och gröna stråk, och man hänvisar till beslutade program, såsom LundaEko, program för social hållbarhet, program för trygghet & säkerhet och det bostadspolitiska programmet. Man framhåller också att planarbetet skall genomsyras av Agenda 2030 och barnkonventionen. Det mest konkreta i direktiven är ”att **översiktsplanen ska utvecklas som styrande dokument i kommunen**”. Innebär inte det att ÖP:s direktiv ska fungera direkt, utan att man hänvisar till referenser, som kanske inte alltid är tillgängliga? Ert uppdrag innebär väl då att precisera vad direktiven egentligen innebär, nämligen att formulera direktiv.

Finns det i gällande **ÖP 18, delarna 1 och 2**, strategier och ställningstaganden (=direktiv) konkreta nog, eller behöver ni skärpa språket? Kan man skönja *den goda boplatsen* i dem? Ordet förekommer inte, och det gör inte heller *bomiljö*. Däremot nämns *boende- och livsmiljö*. Där står att ni ska åstadkomma attraktiva boendemiljöer för att möta både dagens och framtidens behov och önskemål, och att kvalitet är av stor vikt. Lund skall ha *Sveriges bästa livsmiljö* - en attraktiv livsmiljö ses uppenbart som ett konkurrensmedel. Ni lämnas att formulera vad detta konkret innebär. Nära tillgång till service, trygghet och tillgängligt boende är viktigt sägs det och god närmiljö.

I **ÖP del 2** stadgas att boende i kommunens tätorter ska ha tillgång till mindre park inom 200 meter från bostaden, och till större park, över 1 hektar, inom 300 meter från bostaden.

Ska ni driva det eller utveckla det ytterligare?

Vidare, med fokus på god livsmiljö, sägs att invånarnas närmiljö ska vara hälsosam, trygg och säker att vistas i, socialt hållbar, för en heterogen befolkning. Den ska skapas genom närhet och tillgänglighet till gröna miljöer, närhet till service och naturliga mötesplatser med stärkt identitet. Man vill genom förtätning komplettera, vitalisera och stärka såväl områdets identitet som deras attraktivitet, boendepalet och trygghet. Kulturmiljöerna är bland de viktigaste beståndsdelarna i det som utgör en god livsmiljö.

Vilka är de viktiga kvaliteter som ni ska utveckla/hävd, och vilka krav ska ställas på nybyggnad och ändringar? Detta är formuleringar vi gärna vill utveckla vidare.

God bebyggd miljö, god gestaltad miljö är numera brett fokuserade uttryck, som drivs av staten, boverket och regionen, lika oprecist tyvärr. Det är goda ord och fraser som lämnar öppet för tolkning men utan kvalitativa konsekvenser. Det kan nämnas att dessa frågor är ämnet för en kommande konferens 221006, Gestaltad Livsmiljö (ett samverkansprojekt mellan Boverket, ArkDes och RAÄ)

”Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska

lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.” (Miljökvalitetsmålet *God bebyggd miljö*, ett av 16 miljökvalitetsmål som antagits av riksdagen.)

Denna riksdagens definition av miljömålet uttrycker i bästa fall en förhoppning om att målen ska konkretiseras i kommunernas översiktsplaner.

Hur menar ni att den goda boplatsen ser ut?

Hur tänker ni kring boplatsen, den som översiktsplanen ska ge riktlinjer för med direktiv för den framtid Lund skapar? Direktiven andas ju höga ambitioner med formuleringar som ”Sveriges bästa livsmiljö” och ”attraktiva boendemiljöer”.

Vi tror att man måste se detta ur **individens** inifrånperspektiv.

Vad för bostad söker en lundabo i dag – i sin aktuella livssituation och för sin framtida levnadsbana, för dess skiftande behov, ökande eller minskande, behov som är olika för yngre och äldre, om man lever ensam, i par eller som familj? Vad är god kvalitet för dem avseende boendemiljö, för vardagsvillkoren, i morgon och i framtiden? Vad skulle lundaborna söka om de visste vilka alternativ som kunde finnas?

Hur bostaden, själva lägenheten, fungerar är inte ett ÖP-problem, med undantag av tillhörande markutrymme och bostadens relation till omvärlden utanför fönster och dörrar. Däri finns grundläggande krav ur folkhälsoperspektiv, nämligen att kunna se blå himmel och levande grönt genom sina fönster och inte bara en fasad mittemot. Ett annat krav är att man skall kunna uppfatta boplatsens kultur och kunna känna delaktighet. Man skall komma ihåg att min boplatz påverkar min identitet. Att bo är inte bara att ha sin bostad. Bomiljön är huset och dess omgivning och allt det som vardagslivet kräver.

Ni ska väl leva upp till andan i riksdagens *God bebyggd miljö* och ert direktiv att ”*Agenda 2030 och barnkonventionen ska genomsyra arbetet*” för god livsmiljö. Detta innebär bland annat krav på tillräckligt stort utrymme¹ utanför huset för lekmiljö, för mötesplatser och för de vuxnas rekreation, med kvaliteter som bidrar till ’uppskattad bomiljö’. Vad vill ni mena med ’tillräckligt’ för att till exempel leva upp till *Handlingsplan för Barnets bästa* (Kf 2111) där man också hänvisar till barnkonventionens artikel 31 om barns rätt till lek²? Hur tänker ni er denna utemiljö knuten till och som en del av direktivets grönstruktur, sammanhängande från bostaden till ’mindre park och större park’ enligt gällande ÖP?

Här finns ju ett tydligt krav, men vad kan stipuleras i ÖP för husets yttre miljö? Hur kan ni skapa det attraktiva Lund enligt visionen med goda bomiljöer som en del i Lunds identitet, med krav på tillräckligt utrymme och gott mikroklimat, vindskyddat och soligt med åtminstone 5 timmar sol (vid vårdagjämningen) nära bostadens entré och synligt genom fönster? Dessa krav tvingar detaljplanerare att redan i processens början lösa problemet med hur bebyggelsen kan utformas och grupperas med utgångspunkt från klimatet och inte bara visa konsekvenser av det färdiga förslaget.

Och vidare, vad är god kvalitet för boplatsen (som bostaden är del av), goda konsekvenser för det gemensamma, socialt och kulturellt, för klimatomställningen

¹ Rymligheten knuten till praktisk användbarhet, inte bara i instrumentell mening. ...Utrymme möjliggör olika funktioner och aktiviteter som lekmiljö, mötesplats och de vuxnas rekreationsrum. ... också förmedla skönhetsupplevelser, naturkontakt och ge möjlighet till identifikation med sin bostadsmiljö, ett meningssammanhang utifrån boendekvalitet och livskvalitet i vidare mening (Eva Kristensson, *Rymlighetens betydelse*).

² Även ”... som innehåller ... bostäder ... ska det på tomten eller i närheten av den finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse” (PBL 8 kap §9).

och den biologiska mångfalden? Hur kan ni ge förutsättningar för varierade boendeformer, för möjliga aktiviteter utanför bostaden (inte minst för ensamboende), och hur kan ni åstadkomma struktur som underlag för ett förändrat beteende med hänsyn till klimatet? Hur ge direktiv för sammanhängande grönt nätverk i både mikro- och lokal skala?

Vad skapar relation till staden i övrigt? Var ligger service och arbetsplatser, och hur förflyttar man sig till dem? Hur detta löses i ÖP har viktiga konsekvenser, dels för effektivitet och bekvämlighet i lundabornas vardagsliv, dels för klimatomställningen.

Vad kan boplats vara i den kommande översiktsplanens perspektiv?

Framsynta politiker gav inför utarbetandet av ÖP 2010 direktivet att den ska utgå från prioriterad och effektiv kollektivtrafik med hållplatser kring vilka man skall bygga. Författarna till ÖP klarade inte att genomföra detta, man kunde inte "organisera praktisk verklighet"³ rumsligt och dynamiskt. Lokaltrafiken lämnades, möjligen som en konsekvens därav, till Skånetrafiken, dvs till en huvudman som tänker och agerar i termer av trafikeffektivitet och trafikekonomi, utan tankar på stadsbygge, vilket medfört att kollektivtrafiken saknar en struktur som kan tjäna som bas för översiktsplanen. Detta direktiv har senare figurerat i de efterföljande översiktsplanerna, men på ett passivt sätt genom att välja enstaka knutpunkter i givna system. Struktur är det inte, inte planbildande.

Direktivet till ÖP 2010 var effektivt, och det var enkelt att i detta se uppenbara stadsmiljöeffekter. Att prioritera kollektivtrafiken och dess hållplatser ger stad med kedjor av hållplatstorg som mötesplatser. Kring ett sådant torg i en befintlig bebyggelse kan man omvandla, komplettera och förtäta med aktiviteter och service i bottenvåningarna och med heterogent boende. Kommunen kan i enlighet med PBL⁴⁻⁶ styra detta i ÖP och utveckla det vidare i planprogram (och i detaljplaner). Själva torget och dess innehåll skapar kultur och ger stadsdelen identitet. ('Stadsdel' blir egentligen fel skala, kan snarare kallas 'stadsby'.) Storleken ges av klimat och bekvämlighet/effektivitet för lundaborna. För att kollektivtrafiken ska ersätta vardaglig bilanvändning får avstånd till hållplats inte överstiga fem minuter. Detta bör i princip gälla för alla i Lunds kommun - *närhet* är ett centralt begrepp för ÖP.

Omöjligt, säger ni kanske, vi (kommunen) har inte rådighet över lokaltrafiken, så vi kan inte bygga struktur med den. Men ni måste ändå lägga förslagen och förmå politikerna att få Skånetrafiken att följa med. Här gäller det att skapa - med "kunskap, innovation och öppenhet"!

ÖP-gruppen AFSL

Lund 22-11-22

³ Arkitektur, ett estetiskt organiserande av praktisk verklighet (Elias Cornell)

⁴ Planen ska även ge vägledning för beslut om

1. hur mark- och vattenområden ska användas, och
2. hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. (PBL 3 kap §§2 och 3)

⁵ Översiktsplanen ska utformas så att innebörden av den tydligt framgår. Planen får för en viss del av kommunen redovisas med en annan detaljeringsgrad än för kommunen i övrigt. (PBL 3 kap §6)

⁶ I en detaljplan får kommunen bestämma

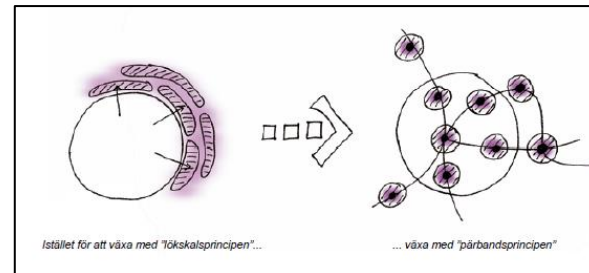
1. bebyggandets omfattning över och under markytan,
2. byggnaders användning, och
3. andelen lägenheter av olika slag i bostadsbyggnader och lägenheternas storlek. (PBL 4 kap §11)

5. Strukturalternativ för ÖP24

Till Lunds översiktsplanerare

I all planering av vår fysiska miljö måste man ta in klimatfrågan. Vi har i tidigare skrivelser frågat oss vad kan ÖP kan göra för att bidra till att uppnå 2030-2050 års mål för klimatet, dvs hur det kan påverkas i fysiska strukturer med direktiv kopplade till dessa. Vi är övertygade om att ni genom att utveckla och visa **alternativ** och påvisa konsekvenserna av de olika alternativen kan nå en god politisk förankring i planeringsprocessen.

Detsamma kan sägas gälla för tillväxten. Staden Lund är på alla håll omgiven av världens bördigaste åkermarker, och vi frågar oss om det är möjligt att ha sådana tillväxtambitioner som i de aktuella direktiven och besluten. Den koncentriska utbyggnaden i stadens periferi har ifrågasatts i ÖP efter ÖP såsom visas i figuren intill, men landar där ändå på bekostnad av högvärdig åkermark. 'Förtätning' tänks lösa detta, men saknar precision och dimensioner – hur mycket av de 30.000 bostäderna får plats i stadskroppen med uppfyllda kvalitetskrav? Vet ni det?



löskal

pärlband

Vi frågar oss om inte tillväxt (om den är nödvändig, eller egentligen ens möjlig) är ett regionens problem. Var bygga utan att minska folkförsörjningskapaciteten, var bygga för god tillgänglighet utan bilberoende och var och hur bygga för "Sveriges bästa livsmiljö", i ett dynamiskt tidsperspektiv – nu, sedan och därefter. ÖP blickar mot år 2050, men det som byggs och byggs står längre än så.

Tillväxten ställer krav på ökat byggande för såväl verksamheter som bostäder, vilket hanteras politiskt i dokument med kortare perspektiv än ÖP. Besluten i dessa föregriper ÖP:s konsekvensbaserade överblick. Ett sådant dokument är **Utbyggnadsplan 2030**, beslutat av Kf 2022.

Utbyggnadsplan 2030

Utbyggnadsplan 2030 är ett planeringsunderlag som används i det strategiska arbetet med planläggning av framtida mark för bostäder och verksamheter"

"Planen tar utgångspunkt i ett politiskt direktiv för arbetet, en övergripande utvecklingsinriktning mot förtätning och bevarande av jordbruksmark samt i en sammanhållen analys av flera olika aspekter".

"Utbyggnadsplanens främsta syfte är att tydliggöra var och i vilken omfattning utbyggnad kan och bör ske under kommande tioårsperiod för att i så hög grad som möjligt svara mot behov och utmaningar och gå i takt med kommunens utveckling och planerade större investeringar".

"Metoder för medborgarinflytande utvecklas för ytterligare vägledning"

Planen anger också en yttre gräns, **Utbyggnadsram 2030**.

Utbyggnadsplanen innebär 6.000 bostäder till 2030: Råbylund, delar av Brunnsnäs, Västerbro är utbyggnadsområden och till detta kommer förtätningar. De kollektivtrafiknära lägena behöver tillvaratas och utvecklas så att kollektivtrafiksystemet utnyttjas maximalt men också så att bomiljöer och det offentliga rummet vårdas och utvecklas. Flera ambitioner är antagna såsom "närhet till service, grönområden och kollektivtrafik", "blandning av funktioner och bostadsformer", "trygghet och rörlighet, särskilt för barn och äldre", "analys av ledningsstruktur, energiproduktion, klimatanpassning", "skapa trivsamma miljöer med hållbarhet i fokus" och "tillgång till

park, vägnät och teknisk infrastruktur". Planeringen skall utgå från redan gjorda investeringar och varje projekt skall föregås av en analys av investeringsbehov.

En genomläsning av dokumentet väcker ytterligare ett antal frågor. I beskrivningen av Utbyggnadsplan 2030 framställs den som ett planeringsunderlag och vi undrar vilken stringens "underlag" har? Vilket tidsperspektiv innebär "framtida"? Uppfattar ni dessa viljeyttringar beslutade av Kf som *direktiv* till er, på samma sätt som Ks direktiv 2109? Där sägs det bara att det är viktigt för en god livsmiljö att ha tillgång till kommunal service, att ha närhet till kollektivtrafik, att kunna röra sig tryggt och att ha gröna miljöer och gröna stråk, och man hänvisar till beslutade program, såsom LundaEko, Program för social hållbarhet, Program för trygghet och säkerhet och Bostadspolitiska programmet. Man framhåller också att planarbetet skall genomsyras av Agenda 2030 och Barnkonventionen. Det är inte helt lätt att i ÖP utläsa hur man följt eller inte följt styrdokumentens intentioner och vi skulle önska att man i ÖP tydligt redovisar vilka styrdokument som ligger till grund för olika ställningstaganden.

Ett annat viktigt styrdokument är **Grönprogrammet** från 2101 som värnar om kontinuerliga rekreativsmöjligheter och fungerande spridningsvägar. Här har vi noterat att **grönstråket** som sträcker sig från Höje å till Stadsparken, det enda från sydväst till det Natura 2000-område som stadsparken är, har förvandlats till **aktivitetsstråk** - ett exempel på hur viktigt språket är, hur ord används och hur små betydelseskiftningar kan ge betydande konsekvenser.

Var kan Lund bygga tiden till 2050 (och bortom)?

Hur kan Lund vårda och utveckla sina värden utan att svika kvaliteter givna i direktiv, styrdokument och krav utifrån. **Vad för alternativ kan formuleras**, relevanta för jämförelser. Kan man:

- Undvika påbyggnad i periferin, lägga fast en yttre gräns (som i utbyggnadsplan 2030)
- Söka accepterad mark med förlängda lokaltrafiklinjer
- Satsa på de mindre tätorterna i östra delen av kommunen
- Lyfta tillväxtambitioner till regional planering
- Kan man vända på perspektivet och acceptera tillväxt så långt stadskroppen rymmer, och därefter söka andra platser (*tidgeografi*)?

Undvika påbyggnad i periferin, lägga fast en yttre gräns (som i utbyggnadsplan 2030), dvs göra som man gör i många tyska städer och undvika att ta den enkla vägen att utvidga. Vad som inte ryms inom den gränsen får då sökas med annan medvetenhet om konsekvenser och kvaliteter.

Söka accepterad mark med förlängda lokaltrafiklinjer till "stadsbyar"⁴, en strategi som ger flera alternativ att utvärdera. Accepterad mark är dels icke-höglädd åkermark, dels mark som kan tas i anspråk utan att skada eller hindra kultur- och naturvärden, men gärna i anslutning till sådana för identitet och rekreation.

Tänkbara "pärlband":

- Från ESS via Vasalund (närodling) ner till norra S. Sandby vidare genom S. Sandby centrum mot Torna Hällestad
- Hardebergaspåret – S. Sandby C -> Skatteberga (-> Revingeby)
- Linero – Hardberga - Rögle – N Dalby – Daby C- xxx (-> Vasalund)
alternativt Önnestöv – Björnstorps ->

Satsa på de östra förorterna, tillsammans 8.000 bostäder i ÖP18. Till detta krävs intern lokaltrafik kopplad till staden. Det förutsätter också att man tar reda på vad detta alternativ innebär för byarnas identitet/historiska förankring. Bli de förorter?

⁴ "stadsby" = "femminutersby" < 900 bostäder vid e=1,0

Lyfta tillväxtambitioner till regional planering. Från och med 2019 har Region Skåne ett uppdrag att ta fram en **regionplan** som bl a är tänkt som ett stöd i de skånska kommunernas mellankommunala och regionala fysiska planeringsfrågor och som kan möjliggöra ett samlat regionalt grepp kring frågor som bostadsförsörjning, klimatpåverkan och övergripande infrastrukturfrågor. Ett mera lokalt samarbete har etablerats mellan Malmö och Lund, **Malmö-Lundregionen**, som tar fram övergripande strategier och samarbetar i praktiska frågor, bl a om den fysiska planeringen och infrastruktur. Här kan vi se en möjlighet att lyfta ut tillväxten i SV Skåne (Malmö-Lund) till orter/landskap utan åkerproblematiken (Höör, Hörby m. fl.). Kan också Simrishamnsbanan (Kirseberg – Staffanstorps – Kyrkheddinge - Dalby – Björnstorp – Veberöd V och vidare österut -->) ge sådana möjligheter?

Kan man vända på perspektivet? Klargöra vad stadskroppen har för kapacitet **innanför en definierad gräns** (för skydd av åkermarken bl a) och också ta reda på vilka behov av förbättringar i befintlig bebyggelse som krävs och vilka kvalitetskrav som måste ställas. Hur länge kan utrymmet innanför den fasta yttre gränsen räcka? Kan det röra sig om 5, 10 eller kanske 15 år? Och motsvarande för byarna?

Förtätning.

Förtätning är en universallösning i kommunens planer och direktiv för att hantera tillväxten. ÖP18 utgick från att 40% av hela bostadsbehovet skall åstadkommas genom förtätning av bebyggelsen i staden. Det motsvarar med de ca 180 lokalbusshållplatserna i genomsnitt 60 bostäder/hpl. Möjligt? Det har länge ryktats att SBK ska utreda vilka förtätningmöjligheter som finns, men finns den utredningen? Vi frågar givetvis vad det finns för möjligheter, för utrymme. Det måste man veta.

Ambitionerna om "Sveriges bästa livsmiljö" måste innebära långt gångna kvalitetskrav på bygge och åtgärder inne i stadskroppen, såsom förbättringar av befintlig miljö. Översiktsplaneringen gäller ju hela stadskroppen och inte bara nybyggnation utan också de bostäder som redan finns, liksom villkoren för de människor som bor och verkar där. Men förtätning kan och bör handla om tillägg av enstaka huskroppar i redan existerande kvarter, men några sådana förslag har vi ännu inte sett

I ÖP18 sägs bl a att invånarnas närmiljö ska vara "hälsosam, trygg och säker att vistas i, socialt hållbar, för en heterogen befolkning". Den ska "skapas genom närhet och tillgänglighet till gröna miljöer, närhet till service och naturliga mötesplatser med stärkt identitet". Man vill "genom förtätning komplettera, vitalisera och stärka såväl områdens identitet som deras attraktivitet, boendepalet och trygghet". Kulturmiljöerna "är bland de viktigaste beståndsdelarna i det som utgör en god livsmiljö". Det är också grundläggande att "kollektivtrafiknära lägen tillvaratas och utvecklas". De ambitioner som ligger i citaten ovan ska realiseras, och ÖP måste finna formler för hur detta ska gå till.

Kollektivtrafiknära lägen är en strategisk utgångspunkt. Platser med kapacitet för förtätning kan förbättras och utvecklas till "god livsmiljö" med stärkt "vitalitet... boendepalet". Man kan bygga för mångfald och bl a möta särskilda behov, t ex enpersonshushållens villkor, med hållplatsen i ett torg, ett centrum, som kan utvecklas till en trivsamt och livlig mötesplats med ett rikt utbud som också kan tjäna som kulturgivare.

Utrymme för god närmiljö är villkor enligt ambitionerna, och närhet är en viktig förutsättning för vardagslivet, femminutersregel och klimatet. Femtimmarsregel för sol ger distinkta villkor för detaljplanering och gott mikroklimat. Barnperspektivet tillgodosett enligt Barnets bästa begränsar hushöjd för familjebostäder.

För att leva upp till ambitionen att erbjuda "Sveriges bästa livsmiljö" måste kommunen givetvis ta ansvar, vilket måste betyda att kommunen ska bestämma över vad som ska och kan byggas. Utvecklingen i Lund ska inte styras av exploatörerna, **utan byggarna ska anpassa sig efter kommunens villkor!**

Hur kan Lunds kommun vårda och utveckla sina värden?

Framtidens användning av landskapet, mark och vatten, styrs av vad ÖP tillåter (eller kanske uppmuntrar), av åkrarnas försörjningskapacitet, av rekreationsmöjligheter och de natur- och kulturvärden som landskapet erbjuder liksom av de värden som ligger i vad vi ser när vi är och rör oss i landskapet. Detta är en viktig del av vår identitet.

De villkor som olika användning medför/ställer kan medföra intressekonflikter, på plats eller i andra sammanhang, nu eller på kortare och längre sikt. Dessa intressekonflikter ska ÖP hantera.

Levnadsmönster utvecklas under framtida villkor. De som vill undvika stadens trängsel söker sig ut, bosätter sig i landskapet. Vad som är möjligt måste ÖP förutse, inte minst klimateffekterna av uppkommet transportbehov.

Översiktsplaneringen kan och måste utnyttja kapaciteten i nya tekniker som digitaliseringen ger. Det ger möjlighet till en helt annan precision i avgränsning och definition. Natur- och kulturvärden kan hanteras på ett för objekten adekvat sätt, men utan att ta till distans för säkerhets skull.

Till sist:

Utbilda politikerna, de nya och de gamla.

Översiktlig planering kräver kunskap och de som tar besluten måste inte bara ha tillgång till kunniga och skickliga tjänstemän, utan även ha egen kunskap för att kunna bedöma de handlingsalternativ som läggs fram.

Visa konsekvenser, möjligheter, kvaliteter.

Eftersom de flesta handlingsalternativ/lösningar har olika typer av konsekvenser som kan ge motriktade effekter är det också viktigt att analysera konsekvenser på ett seriöst sätt.

Använd alternativ som pedagogiskt redskap för distinkt politik.

Att visa på alternativa vägval och lösningar är inte bara pedagogiskt utan också ett instrument för demokratiska beslut.

Med vänliga hälsningar

ÖP-gruppen i AFSL